

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ІЗ ЗБЕРЕЖЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ВНАСЛІДОК ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ВПЛИВІВ

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE SOCIO-ECONOMIC POLICY FOR THE PRESERVATION OF PUBLIC HEALTH AS A RESULT OF EPIDEMIOLOGISTS

Здоров'я населення, розвиток і вдосконалення системи охорони здоров'я стає одним з головних завдань, оскільки від цього залежить подальший соціально-економічний розвиток суспільства. Громадське здоров'я усвідомлюється як стан фізичного, соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб. Серед безлічі факторів, що формують громадське здоров'я, основну роль відіграють санітарно-гігієнічні умови праці, побуту, стан навколишнього середовища, харчування, здоровий спосіб життя, а також організація ефективної лікувально-профілактичної допомоги населенню. Відомі негативні тенденції громадського здоров'я пов'язані з украй незадовільним станом санітарно-епідеміологічної безпеки і з інтенсивним розвитком промислового виробництва без здійснення необхідних природоохоронних заходів.

Останніми роками зростає небезпека інфекційних захворювань, в тому числі через неякісні продукти харчування. Також необхідні заходи щодо перегляду і розробки гігієнічних нормативів, санітарних вимог, розробки рекомендацій із захоронення, утилізації та знешкодження відходів. Важливим є проведення контролю за інвентаризацією тих відходів, що скупчилися в накопичувачах і сховищах, підвищення контролю за дотриманням епідеміологічно-санітарного законодавства об'єктами промисловості соціально-побутової сфери.

Забезпечення санітарно-епідеміологічних норм населення має на цей час серйозні недоліки, спостерігаються негативні тенденції до погіршення стану здоров'я населення. Серед основних завдань щодо зміцнення громадського здоров'я все більшої значущості набуває вдосконалення профілактики захворювань, які пов'язані з впливом на організм небезпечних та шкідливих чинників середовища.

Реалізація наукової концепції реорганізації санітарно-епідеміологічної служби створює основу для вироблення і проведення тактики санепіднагляду в умовах трансформації економіки, розвитку приватного підприємництва, необхідності ліцензування та сертифікації діяльності підприємств та установ. Накопичений досвід і позитивні тенденції в санітарно-епідеміологічному забезпеченні дозволяють вважати, що діяльність санітарно-епідеміологічної служби є пріоритетною основою охорони громадського здоров'я як найважливішого інструменту в проведенні державної соціально-економічної політики на сучасному етапі.

Ключові слова: громадське здоров'я, державна політика, соціально-економічний стан, епідеміологічні впливи, формування та реалізація.

Public health, development and improvement of the health care system is becoming one of the main tasks, as it depends on the further socio-economic development of society. Public health is perceived as a state of physical, social well-being, not just the absence of disease. Among the many factors that shape public health, the main role is played by sanitary and hygienic working conditions, living conditions, the state of the environment, nutrition, a healthy lifestyle, as well as the organization of effective treatment and prevention care. The known negative trends in public health are associated with an extremely unsatisfactory state of sanitary and epidemiological safety and the consequence of the concentrated development of industrial production without the implementation of the necessary environmental measures.

In recent years, the risk of infectious diseases has increased, including poor quality food, the necessary measures to review and develop hygiene standards, sanitary requirements, development of recommendations for disposal, disposal and disposal of waste. It is important to control the inventory of those that have accumulated in the storage and storage of waste, increase the requirements for compliance with epidemiological and sanitary legislation by the objects of industry in the social sphere.

Ensuring sanitary and epidemiological norms of the population continues to have serious shortcomings, there are negative trends towards deteriorating health. In the field of the main tasks of strengthening public health, the issues of improving the prevention of diseases that are associated with the impact on the body of dangerous and harmful environmental factors are becoming increasingly important.

Implementation of the scientific concept of reorganization of the sanitary-epidemiological service creates the basis for the development and implementation of tactics of sanitary supervision in the conditions of economic transformation, development of private enterprise, the need for licensing and certification of enterprises and institutions. The accumulated experience and positive trends in sanitary and epidemiological support allow us to believe that the activities of the sanitary and epidemiological service is a priority basis for public health, as the most important tool in conducting public policy at the present stage.

Key words: community health, state policy, social and economic camp, epidemiological injections, formulation and implementation.

УДК 351.84:35.072.2:342.5 (477)
DOI <https://doi.org/10.32843/rma2663-5240-2021.25.11>

Рибич І.С.

к. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри спортивної медицини і здоров'я людини
Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського

Харечко Д.О.

к. наук з держ. упр.,
ст. викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Ґжицького

Постановка проблеми. Процес соціально-економічного розвитку суспільства супроводжується падінням морально-етичних засад, самодисципліни громадян під час

епідеміологічних загроз. Такий стан справ значною мірою ускладнює санітарно-епідеміологічну ситуацію, тим більше, що пропаганда здорового способу життя ведеться вкрай нее-

фективно. Розвиток економіки, формування нових відносин у суспільстві повинні йти поруч з інтересами щодо охорони здоров'я населення, збереження майбутніх поколінь і створення для них нормальних умов життя [10]. Організаційну та координуючу роль у цьому напрямку мали б узяти на себе органи державної влади, які мають певний досвід у боротьбі з епідеміями, у вирішенні профілактичних проблем і володінні контрольними функціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні актуалізується розробка і впровадження системи епідеміологічного спостереження за генетичною різноманітністю лікарських засобів, удосконалення нормативно-правової бази в галузі профілактики, лікування, догляду та підтримки громадського здоров'я у зв'язку з поширенням епідемій. Останні наукові дослідження свідчать про те, що сьогодні часто практично вичерпана можливість адаптації людського організму до пандемічних впливів [8]. У сфері державної соціально-економічної політики в галузі проведення профілактичних заходів важливим є попередження соціально небезпечних захворювань. З огляду на ситуацію, що склалася, сьогодні мають бути визначені пріоритетні напрями, на вирішення яких необхідно спрямувати діяльність органів державної влади.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Накопичений досвід науково-практичного аналізу санітарно-епідеміологічних проблемних ситуацій і реалізації цільових державних та місцевих програм дозволяє вважати, що максимальний соціально-гігієнічний ефект може бути досягнутий тільки за умови єдиного міжгалузевого підходу до вирішення проблеми і створення необхідної правової бази для державного фінансування [2]. Відповідно до формування засад удосконалення соціально-гігієнічного моніторингу в контексті досягнення цілей сталого розвитку існує потреба удосконалення організаційної бази, що сприяє профілактиці захворювань і зміцненню здоров'я населення, та формування і реалізації профілактичних проєктів та заходів з урахуванням диференційованого підходу та ситуації, що склалася.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності формування державної політики щодо збереження громадського здоров'я у період сучасного соціально-економічного розвитку України внаслідок епідеміологічних впливів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час організації проведення санітарно-протиепідемічних заходів з метою забезпечення стабільної епідеміологічної ситуації, біологічної безпеки та попередження

поширення інфекційних хвороб необхідне вдосконалення системи епідеміологічного спостереження за інфекційними захворюваннями та забезпечення ефективного функціонування системи на всіх рівнях. Сьогодні актуалізується формування і реалізація оптимізованої системи епідеміологічного спостереження за небажаними реакціями, тактики вакцинопрофілактики окремих інфекційних захворювань, удосконалення системи інфекційного контролю в організаціях охорони здоров'я, в тому числі в умовах складної епідеміологічної ситуації.

Важливим є запобігання виникненню і поширенню «спалахової» інфекційної захворюваності шляхом проведення ефективних санітарно-протиепідемічних заходів на об'єктах державного санітарного нагляду та забезпечення реалізації комплексу санітарно-протиепідемічних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення і попередження поширення інфекційної захворюваності [4]. На цей час потрібно вживати заходів щодо забезпечення протиепідемічної готовності органів і установ, які здійснюють державний санітарний нагляд, до реагування на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, що мають міжнародне значення, а також забезпечення виконання заходів плану забезпечення стійкості національних заходів і переходу на державне фінансування програм профілактики, лікування, догляду та підтримки від інфекційних хвороб.

Основними причинами ситуації, що склалася, є недосконалість промислових технологій, недостатні потужності очищення, скорочення асигнувань на ремонтно-відновлювальні роботи, відсутність ефективних економічних механізмів, що стимулюють бізнес до активного впровадження прогресивних технологій виробництва [6]. Наслідком незадовільних умов праці є професійна захворюваність, яка останніми роками зростає завдяє господарству соціального й економічного збитку. Проблеми забруднення повітря не зменшуються навіть попри значний спад промислового виробництва, лише незначний процент громадян проживають на територіях з рівнем забруднення атмосфери в межах гігієнічних нормативів.

Негативне несприятливе становище стосовно викидів шкідливих речовин в атмосферу відзначається в місцях розміщення підприємств чорної, кольорової металургії, целюлозно-паперової, мікробіологічної промисловості, хімічних комплексів. Значно зростає частка забруднення атмосферного повітря автотранспортом, який не відповідає гігієнічним вимогам, причому збільшення кількості автомашин з високим ступенем зношеності робить цю проблему особливо гострою [11].

Багато людей проживають в умовах постійного перевищення гранично допустимих концентрацій шкідливих для здоров'я речовин в атмосферному повітрі.

Останніми роками знижується рівень забруднення харчових продуктів антибіотиками, пестицидами і токсичними елементами. Небезпечним для громадського здоров'я є безсистемна і безконтрольна утилізація токсичних промислових відходів. Щорічно в населених пунктах утворюється значна кількість твердих побутових відходів, що за відсутності індустриальних методів переробки є потужним фактором, що визначає забруднення навколишнього середовища. Необхідно створення і впровадження екологічно безпечних технологій і транспортних засобів, створення державної системи екологічного моніторингу, розширення наукових досліджень з цієї проблеми з розробкою жорстких гігієнічних вимог і рекомендацій.

Результати наукових досліджень дозволяють стверджувати, що робота в умовах забрудненого повітряного середовища, впливу шуму, вібрації, підіймання і переміщення важких предметів несприятливо позначається на здоров'ї працівників. Щорічно реєструється велика кількість нових профзахворювань, більшість професійних хворих стають інвалідами [9]. Найбільш високі рівні професійної захворюваності зареєстровані на підприємствах вугільної промисловості, легкої, автомобільного і сільськогосподарського машинобудування, енергетики. У зв'язку з нестабільною соціально-економічною ситуацією на більшості ще функціонуючих підприємств не проводяться реконструкція та капремонт, не впроваджуються нові технології, механізація і автоматизація виробничих процесів, немає засобів індивідуального захисту.

Необхідне посилення ролі державної санітарно-епідеміологічної служби щодо припинення експлуатації виробництв з недосконалою технологією, що створює несприятливі умови праці, та створення в регіонах професійно-патологічних центрів, орієнтованих на своєчасну діагностику професійної патології та проведення комплексу профілактичних заходів [5]. Важливим є передбачити створення на базах науково-дослідних установ гігієнічних центрів з різних напрямів, оскільки за результатами вивчення структури фактичного харчування в різних регіонах встановлено дефіцит повноцінних білків та вітамінів.

Відзначається деяке зниження числа харчових продуктів, що не відповідають біологічним та гігієнічним нормативам. Причинами такого становища є не тільки слабка матеріально-тех-

нічна база переробних підприємств, а й низький рівень санітарної культури, зниження виробничої дисципліни, порушення правил зберігання і торгівлі харчовими продуктами. Іншим фактором, що погіршує санітарно-епідеміологічну ситуацію, є зростаючий обсяг міграції населення, формування значного прошарку серед населення соціально незахищених осіб, які проживають в незадовільних санітарних умовах.

Велику роль відіграє відкритість кордонів, через які йдуть маси населення і велика кількість неякісних товарів. Важливий вплив на громадське здоров'я має триваючий соціально-економічний спад, що сприяє виникненню стресів, пристрасті до алкоголю, паління тютюну. Основні пріоритети діяльності санітарно-епідеміологічної служби полягають у забезпеченні реалізації державної політики в галузі санітарно-епідеміологічного благополуччя населення, санітарно-гігієнічному нормуванні, вдосконаленні правового регулювання питань охорони здоров'я населення в зв'язку з впливом на людину несприятливих факторів середовища її проживання і умов життєдіяльності [7].

Важливою є реалізація заходів з протидії споживання тютюнової продукції, в тому числі внесення змін до чинного законодавства, створення соціальної реклами з просування здорового способу життя і профілактики неінфекційних захворювань, підготовка і винесення на затвердження місцевих органів управління і самоврядування планів заходів щодо профілактики хвороб і формування здорового способу життя [1].

Першочерговим завданням є вдосконалення на науковій основі організації і управління санітарно-епідеміологічним наглядом, створення більш ефективних форм його діяльності. Є необхідність перегляду наявної системи організаційно-структурної побудови санітарно-епідеміологічної служби, управління, правового, соціального і ресурсного забезпечення, створення раціональної моделі її функціонування. Організаційно-правовою основою вирішення проблеми громадського здоров'я є прийняття законів і реалізація державних і місцевих програм [3]. Потребує розробки концепція перебудови, трансформацій державної санітарно-епідеміологічної служби України, наукову основу якої становить реалізація принципу системного підходу у встановленні причинно-наслідкових зв'язків.

Висновки. Потрібно актуалізувати впровадження в практику методичних рекомендацій щодо порядку проведення та застосування в центрах гігієни та епідеміології порівняль-

ного територіального епідеміологічного аналізу захворюваності, соціально-гігієнічної паспортизації й інформаційного супроводу профілактичної діяльності санітарно-епідеміологічної служби. Кризові явища в соціально-економічних умовах розвитку суспільства, прогресуюче погіршення якості середовища проживання, зниження показників рівня здоров'я населення і погіршення демографічних процесів викликають гостру необхідність невідкладного реформування санітарно-епідеміологічної служби з метою її інтенсифікації.

Необхідне апробування оптимальних варіантів і раціональних моделей функціонування муніципальних систем санітарно-епідеміологічної служби на базі єдності організаційно-функціональних і управлінських структур санітарно-епідеміологічного нагляду, вирішення питань інформаційного, кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Підтверджується необхідність створення умов для раціоналізації принципів взаємодії наукових і практичних установ санітарно-епідеміологічної служби щодо реалізації наукових розробок. Важливим є удосконалення наукових основ і методології соціально-гігієнічного моніторингу та оцінки ефективності санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів, соціально-економічного обґрунтування благополуччя населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрєєва І.А, Лугова О.В, Нашиванько О.В, Черняк Ю.С, Шевченко О.А. Система громадського здоров'я – сучасний стан та світовий досвід. *Мед. перспективи*. 2016. № 21 (3). С. 70–76.
2. Богатирьова Р.В., Линчак О.В., Тимченко О.І. Генетико-демографічні процеси серед населення України. *Журнал НАМН України*. 2012. Т. 18. № 1. С. 81–91.

3. Боев Б.В., Ершов Ф.И. Пути снижения предотвратимой смертности от инфекционных заболеваний. *Вестник РАМН*. 2009. № 9. С. 3–13.

4. Бугаєнко Н.С., Сергеєва Т.А. Еволюція епідемічного процесу ВІЛ-інфекції в мегаполісі (на прикладі м. Києва). *Проблеми військової охорони здоров'я*. 2013. Вип. 37. С. 267–276.

5. Виноград Н.А., Козак Л.П., Васишин З.П. Эпидемиологические аспекты природно-очаговых зооантропонозов на Западе Украины: материалы Второго конгресса Евро-Азиатского общества по инфекционным болезням (г. Астана, 12-14 сентября). *Журнал инфектологии*. 2012. Т. 4. № 3. С. 33–36.

6. Войтенко В.П, Писарук А.В, Кошель Н.М, Мехова Л.В, Ахаладзе М.Г. Медико-демографічний атлас України. Україна в європейському контексті: вплив соціально-економічних чинників на смертність від пов'язаної з віком патології. Київ : Фенікс, 2014. Вип. 16. 43 с.

7. Волошин П.В, Марута Н.О. Стратегія охорони психічного здоров'я населення України: сучасні можливості та перешкоди. *Український вісник психоневрології*. 2015. Вип. 1. С. 5–11.

8. Гойда Н.Г., Курділь Н.В., Вороненко В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров'я України. *Запорізький медичний журнал*. 2013. № 5 (80). С. 104–108.

9. Горбась І.М. Епідеміологічна ситуація щодо серцево-судинних захворювань в Україні: 30-річне моніторування. *Практична ангіологія*. 2010. № 9/10. С. 6–9.

10. Гріффітс Р.У. Національна доповідь про людський розвиток 2011. Україна: на шляху до соціального залучення. Київ: Ін-т демографії та соц. досліджень ім. М.В. Птухи, 2011. URL: https://issuu.com/undpukraine/docs/ua_2011_ukr (дата звернення: 13.01.2020).

11. Денисенко Ю.А. Демографічна ситуація в Україні в контексті соціологічного аналізу. *Сучасне суспільство*. 2012. № 1. С. 120–126.